HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

פורענות מזדמנת לו. למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין: **מפני הפוכהב.** שהיה מוכיח להם [ד] מעשיהם: **מאי דכתיב זה דור דורשיו.** דמקיש דור לדורשיו: **למעליותא.** לענין חסידות [ה]: מאי שנא דכתיב ביהויקים ולדקיהו בראשית לפי שביקש הקב"ה להפוך מעשה בראשית בימיהם: **פוקפא.** כעס: **ניחותא.** נוח לרצות:

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר. תורת דין השג יד שהעני נידון בערכין לפי השג ידו כדכתיב [ג] ואם מך הוא מערכך בתר נודר מחזלינן ולא בתר נידר כדמפרש לקמן: **והשנים בנידר.** כדמפרש לקמן [יח.] ילד שהעריך זקן ונתן ערך זקן ולא מחזלינן בתר שנים [ה] דידיה דנודר דהא לא אמר ערכי עלי אלא ערך פלוני עלי וערך זקן מכן שנים ומעלה פחות מערך ילד: **והערכין בנערך.** קלב הערך דזכר ונקבה בתר נערך מחזל ולא בתר מעריך כדמפרש לקמן [שם] אים שהעריך אשה דאמר ערך פלונית עלי נותן ערך [ב] הנערך: **נומן הערך.** כדמפרש לקמן [שם] שאם העריך עלמו [ו] פחות מכן עשרים דהוי ערך קטן וקודם נתיבתו נעשה בן עשרים אינו נותן אלא כשעה שהעריך תחילה: **אומר אני אף בערכין כן.** אילו מתרמי בערכין דומיא דקרבנות הוי כקרבנות דהא דאמרת דערכין אינן כקרבנות משום דלא דמו אהדדי דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו משום דאין העשיר חייב כלום ולא דמי למצורע וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא לפי מדת שנותיו של העשיר שפחותין או יתירין על שנותיו שלו הלכך נידון בהשג יד דהא לא פירש כלום אלא ערך מדת [ז] [שנותיו של] העשיר קיבל עליו ודין ערך נידון בהשג יד: **אבל עשיר שאמר ערכי עלי.** דהוי חייב ערך שלם דומיא דמצורע עשיר ושמע עני וכו' [ג]: **גמ'** וקפריך **השג יד במעריך הוא.** ולא בנודר שהאומר דמי עלי אין נידון בהשג יד אלא הכל יתן כשיוכל דאמרינן בפרק האומר משקלי עלי (לקמן כ.) חומר בנדרים מבערכין שהנדרים אין נידונים בהשג יד: **ומשני דכתיב על פי אשר תשיג וגו'.** כלומר המי דקרי למעריך הכא נודר [ח] דלישנא דקרא נקט: **השנים בנערך** [ד] **ולא בנידר.** דהאומר דמי פלוני עלי אין נידון לפי מדת שנים אלא כפי שאותו פלוני ממכר בשוק: **ואף על גב דמדירו עשיר.** בתמיה. מדירו היינו זה שאמר קרבן מצורע [ט] עלי: **דלמא עליה.** דמצורע חס רחמנא אחלות אבל אמדירו לא ואע"ג דהוי עני: **מאי אבל בקרבנות אינו כן.** הא בקרבנות נמי אחלות בתר נודר: לפותרו אם כן נדר בהדיא חמשים סלעים ואין נפטר בערך עני כג.: ומשני

א א מיי' פי"ד מהלכות מעשה קרבנות הלכה ט ופ"ה מהל' מחוסרי כפרה הלכה יא:
ב ב מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשְׁפְּטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְיָ אֵת כָּל צִדְקוֹת יְיָ אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֵת אֲבוֹתֵיכֶם: שמואל א יב ז
2. זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁיו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: תהלים כד ו
3. בְּרֵאשִׁית מַמְלֶכוֹת יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה מֵאֵת יְיָ לֵאמֹר: ירמיה כז א
4. וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ויקרא כז ח
5. וְאִם דַּל הוּא וְאָץ יָדוֹ מִשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לְתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן: ויקרא יד כא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למעליותא וכו' מפילות הס"ד ואח"כ מ"ה בראשית מאי שנא דכתיב: (ב) ד"ה והערכין בנערך וכו' ערך אשה הס"ד ואח"כ מ"ה הערך בזמן: (ג) ד"ה אבל וכו' עני וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה השג יד כו' וקפרין: (ד) ד"ה השנים בנידר בנערך הוא ולא בנידר:

שינויי נוסחאות

א) אומר אלמלי בא [כנ"ל]: אלמלא (כלפניו)] (ש"מ), ב) יהודה בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה (ירמיה כח א) ציקס (ש"מ), ג) השג יד בנודר כאשר תשיג (ש"מ), ד) להם לפי מעשיהם (ש"מ), ה) תיכנ דיליה נמתק (ש"מ), ו) עצמו בהיותו פחות מכן עשריס (ש"מ), ז) מדת שנות העשיר (ש"מ), ח) נודר לישנא דקרא (ש"מ), ט) מצורע זה קלא (ש"מ), י) מצורע זה עני [אש"מ וכ"ה ברש"ש], יא) נ"א והערכין בנערך כיצד ילד שהעריך זקן או זכר שהעריך נקבה ולא אמרינן לומר והשנים בנערך וכו', יב) בנערך כיצד ר' (ש"מ), יג) ב"ל פירשתי, יג) מהרש"ק מ"ז [וכן הל"ק ומגיה שייך לדיבור לקמן], יד) עיי. מפרש הר"ל מנחם (ש"מ), טו) ומאר מה שאמר זה עלי (ש"מ), טז) ערך עני הס"ד, ומה"ד אבל בקרבנות (ש"מ), יז) בדפו"ר ואהא, יח) ואומר דעשיר שאמר (ש"מ), יט) משמע דיהטא דשמעתא דאמרי' אבל ר' [מיפות פי' דמתני' נמתק] (ש"מ), כ) מתחיל דבור חדש (צ"ק), כא) בדפ"ר שהדירו, [ומדירו] (צ"ק), כב) גי' ג"ק אלא הוא למצורע מצורע עשיר ומדירו עני כדפירשתי, כג) עני. מורי הרמ"ר (ש"מ),

שיטה מקובצת

תוס' ד"ה השג יד כו' בנערך. גליון. וי"ל משום דשנים בנידר אם ילד הוא אם זקן היה ראוי גם השג יד תהיה בנידר אם עני אם עשיר, לכן תננהו בחדא לישנא והיינו דקאמר איידי דאמר השג יד בנודר אמר השנים בנידר. הרא"ש ז"ל:

עין משפט נר מצוה

ז) [סנהדרין קג. ע"ש], ח) [ובן יחסיהון], ט) [ויקרא כז],

מוסף רש"י

מאי דכתיב בראשית כו'. מ"ע כתיב בהני בראשית יותר מאחריני, ולפי מנוס תחילת ממלכתו קאמר, ה"ל למכתב בשנה ראשונה למלכותו, אלא להכי שני קרא בדיבוריה וכתיב בראשית, לומר דמעשה בראשית היה בימי יהויקים שביקש הקב"ה להחזיר את העולם לתהו ובהו כמו שהיה מבראשית (סנהדרין קג.). **כיון שנסתכל בדורו.** של יהויקים שהיו לצדיקים, שעדיין לא גלו אחיהם והמתגר (שם). **דורו של צדקיהו.** היו רשעים, שכל הצדיקים הגלו בכבר עם יהויכין (שם).

הדרן עלך יש בערכין

רבינו גרשום

פורענות מזדמנת לו. ואם יארע לו אחד מאלו בתוך מ' יום ניצול מאותו פורענות: **צדקות ה' אשר עשה [אתכם ואת אבותיכם].** מלמד שבצדקה עשה את אבותיכם ולא בדין: **זה דור דורשיו.** כלומר כדור כן דורשיו היינו מנהיגיו: **לענין תוקפא וניחותא.** כלומר שאם המנהיג קפדן כך כל הקהל וכן נמי אם הוא עניו אף כולן כן:

הדרן עלך יש בערכין:

השג יד בנודר. [השג יד דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו בתר השג יד דמעריך אזלינן דהיינו נודר כדמפרש בגמרא ולא בתר נערך כדמפרש כיצד עני שהעריך כו': **והשנים בנידר.** היינו כערך מה שכתוב [בתורה] אם מבן חדש (שנים) אם מבן עשרים בתר שנים דנערך אזלינן ולא בתר מעריך ומפרש כיצד כו' אכל חד וחד]: **אבל בקרבנות [אינו כן].** דלא אזלינן בתר השג יד דמדיר אלא [דנידר] כדמפרש הרי שאמר קרבנות של מצורע זה עלי שאביאם תחתיו: **היה מצורע עני [מביא קרבן עני] כו':** **רבי אומר אומר אני אף [בערכין כן.** כמו] בקרבנות דאזלינן בתר נידר: **וכי מפני מה כו'.** כלומר [אם כן] מפני מה קתני רישא דמתני' עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני דאזלינן בתר השג יד דנודר לפי **שאין העשיר הנערך חייב כלום אבל עשיר שאמר [ערכי עלי]** שחייב בערכו ושמע עני כו' אזלינן בתר השג יד דנידר דומיא דקרבנות: **גמ':** [וקא בעי אמאי תני תנא **השג יד** בנודר הא בנדרים לא אזלינן בתר השג יד אלא בערכין **במעריך** ומתרץ דהאי נודר דקתני היינו מעריך ואמאי תני נודר בתר לישנא דקרא [אזיל] **דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו** קא קרי למעריך נודר: **והשנים בנידר.** בנערך איבעי ליה למיתני: **איידי דאמר השג יד בנודר.** בתר קרא אמר נמי השנים בנידר]: **בנודר תלת רחמנא** השג יד דאי עני הוא נותן שקל ופטור אפילו אם יעשיר אח"כ ואם לא נתן שקל בעניותו אם יעשיר יתן ערך שלם: **אבל בקרבנות אינו כן.** אלא תליא השג יד בנידר: **ואע"ג דמדירו עשיר.** יביא קרבן עני כשהנידר עני: **ואמאי אם דל הוא.** המביא קרבן **אמר רחמנא** יביא קרבן עני והאי מדירו דחייב להביא קרבן עשיר הוא ואמאי מביא קרבן עני:

כשהיה מדירו [נמי] עני. הלכך מביא קרבן עני: **[ואמאי] ודלמא עליה דידיה.** על מצורע עצמו כשהוא דל חס רחמנא עליה דלייתי בדלות אבל מדירו שאמר קרבנותיו עלי אף על גב דעני הוא לא חס רחמנא עליה אלא לייתי קרבן עשיר דהא כתיב הוא כלומר דהוא מצורע לייתי בדלות אבל לא מדירו: **(אמר רחמנא) [אמר רב אדא** הדר כתיב] **ואין ידו משגת.** דלא צריך למכתב דהא כתיב ואם דל הוא אלא ואין ידו משגת לרבות את המדיר כשהוא עני דמייתי נמי קרבן עני: **אבל מדירו עשיר [מאי] חכי נמי [דמייתי בעשירות]** אע"ג (דהמודר) [דמצורע] הוי עני אלמא דבתר מדיר אזלינן **מאי אבל בקרבנות אינו כן** כלומר דאזלינן בתר נידר הא קא חזינן מדוקיא דאזלינן [נמי] בתר מדיר כמו בערכין:

פורענות מזדמנת לו. למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין: **מפני הפוכהב.** שהיה מוכיח להם [ד] מעשיהם: **מאי דכתיב זה דור דורשיו.** דמקיש דור לדורשיו: **למעליותא.** לענין חסידות [ה]: מאי שנא דכתיב ביהויקים ולדקיהו בראשית לפי שביקש הקב"ה להפוך מעשה בראשית בימיהם: **פוקפא.** כעס: **ניחותא.** נוח לרצות:

הדרן עלך יש בערכין

השג יד בנודר. תורת דין השג יד שהעני נידון בערכין לפי השג ידו כדכתיב [ג] ואם מך הוא מערכך בתר נודר מחזלינן ולא בתר נידר כדמפרש לקמן: **והשנים בנידר.** כדמפרש לקמן [יח.] ילד שהעריך זקן ונתן ערך זקן מחזלינן בתר שנים [ה] דידיה דנודר דהא לא אמר ערכי עלי אלא ערך פלוני עלי וערך זקן מכן שנים ומעלה פחות מערך ילד: **והערכין בנערך.** קלב הערך דזכר ונקבה בתר נערך מחזל ולא בתר מעריך כדמפרש לקמן [שם] שהעריך אשה דאמר ערך פלונית עלי נותן ערך [ב] הנערך: **נומן הערך.** כדמפרש לקמן [שם] שאם העריך עלמו [ו] פחות מכן עשרים דהוי ערך קטן וקודם נתיבתו נעשה בן עשרים אינו נותן אלא כשעה שהעריך תחילה: **אומר אני אף בערכין כן.** אילו מתרמי בערכין דומיא דקרבנות הוי כקרבנות דהא דאמרת דערכין אינן כקרבנות משום דלא דמו אהדדי דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו משום דאין העשיר חייב כלום ולא דמי למצורע וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא לפי מדת שנותיו של העשיר שפחותין או יתירין על שנותיו שלו הלכך נידון בהשג יד דהא לא פירש כלום אלא ערך מדת [ז] [שנותיו של] העשיר קיבל עליו ודין ערך נידון בהשג יד: **אבל עשיר שאמר ערכי עלי.** דהוי חייב ערך שלם דומיא דמצורע עשיר ושמע עני וכו' [ג]: **גמ'** וקפריך **השג יד במעריך הוא.** ולא בנודר שהאומר דמי עלי אין נידון בהשג יד אלא הכל יתן כשיוכל דאמרינן בפרק האומר משקלי עלי (לקמן כ.) חומר בנדרים מבערכין שהנדרים אין נידונים בהשג יד: **ומשני דכתיב על פי אשר תשיג וגו'.** כלומר המי דקרי למעריך הכא נודר [ח] דלישנא דקרא נקט: **השנים בנערך** [ד] **ולא בנידר.** דהאומר דמי פלוני עלי אין נידון לפי מדת שנים אלא כפי שאותו פלוני ממכר בשוק: **ואף על גב דמדירו עשיר.** בתמיה. מדירו היינו זה שאמר קרבן מצורע [ט] עלי: **דלמא עליה.** דמצורע חס רחמנא אחלות אבל אמדירו לא ואע"ג דהוי עני: **מאי אבל בקרבנות אינו כן.** הא בקרבנות נמי אחלות בתר נודר: לפותרו אם כן נדר בהדיא חמשים סלעים ואין נפטר בערך עני כג.: ומשני

א א מיי' פי"ד מהלכות מעשה קרבנות הלכה ט ופ"ה מהל' מחוסרי כפרה הלכה יא:
ב ב מיי' פ"ג מהלכות ערכין הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשְׁפְּטָה אִתְּכֶם לִפְנֵי יְיָ אֵת כָּל צִדְקוֹת יְיָ אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֵת אֲבוֹתֵיכֶם: שמואל א יב ז
2. זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁיו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: תהלים כד ו
3. בְּרֵאשִׁית מַמְלֶכוֹת יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה מֵאֵת יְיָ לֵאמֹר: ירמיה כז א
4. וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ויקרא כז ח
5. וְאִם דַּל הוּא וְאָץ יָדוֹ מִשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לְתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן: ויקרא יד כא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למעליותא וכו' מפילות הס"ד ואח"כ מ"ה בראשית מאי שנא דכתיב: (ב) ד"ה והערכין בנערך וכו' ערך אשה הס"ד ואח"כ מ"ה הערך בזמן: (ג) ד"ה אבל וכו' עני וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה השג יד כו' וקפרין: (ד) ד"ה השנים בנידר בנערך הוא ולא בנידר:

שינויי נוסחאות

א) אומר אלמלי בא [כנ"ל]: אלמלא (כלפניו)] (ש"מ), ב) יהודה בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה (ירמיה כח א) ציקס (ש"מ), ג) השג יד בנודר כאשר תשיג (ש"מ), ד) להם לפי מעשיהם (ש"מ), ה) תיכנ דיליה נמתק (ש"מ), ו) עצמו בהיותו פחות מכן עשריס (ש"מ), ז) מדת שנות העשיר (ש"מ), ח) נודר לישנא דקרא (ש"מ), ט) מצורע זה קלא (ש"מ), י) מצורע זה עני [אש"מ וכ"ה ברש"ש], יא) נ"א והערכין בנערך כיצד ילד שהעריך זקן או זכר שהעריך נקבה ולא אמרינן לומר והשנים בנערך וכו', יב) בנערך כיצד ר' (ש"מ), יג) ב"ל פירשתי, יג) מהרש"ק מ"ז [וכן הל"ק ומגיה שייך לדיבור לקמן], יד) עיי. מפרש הר"ל מנחם (ש"מ), טו) ומאר מה שאמר זה עלי (ש"מ), טז) ערך עני הס"ד, ומה"ד אבל בקרבנות (ש"מ), יז) בדפו"ר ואהא, יח) ואומר דעשיר שאמר (ש"מ), יט) משמע דיהטא דשמעתא דאמרי' אבל ר' [מיפות פי' דמתני' נמתק] (ש"מ), כ) מתחיל דבור חדש (צ"ק), כא) בדפ"ר שהדירו, [ומדירו] (צ"ק), כב) גי' ג"ק אלא הוא למצורע מצורע עשיר ומדירו עני כדפירשתי, כג) עני. מורי הרמ"ר (ש"מ),

שיטה מקובצת

תוס' ד"ה השג יד כו' בנערך. גליון. וי"ל משום דשנים בנידר אם ילד הוא אם זקן היה ראוי גם השג יד תהיה בנידר אם עני אם עשיר, לכן תננהו בחדא לישנא והיינו דקאמר איידי דאמר השג יד בנודר אמר השנים בנידר. הרא"ש ז"ל:

לפי